

NOUTĂȚI ÎN CERCETAREA ISTORICĂ ȘI METODICĂ

TENDINȚE ACTUALE ÎN PREDAREA ISTORIEI ÎN ȘCOALĂ

Progresele mari realizate, actualmente, în domeniul tuturor științelor și locul tot mai important pe care îl are tehnica contemporană în viața omenirii pun în fața învățământului probleme legate de nevoia unor importante transformări.

Aceste transformări constituie ceea ce noi numim în mod curent modernizarea procesului de învățămînt și se referă atît la conținutul disciplinelor școlare cit și la metodele și procedeele utilizate în predare¹.

Modernizarea predării istoriei, renovarea ei, constituie, astăzi, problema esențială în domeniul metodicii predării istoriei în școală.

În privința modernizării *conținutului istoriei ca disciplină școlară* se semnalează din ce în ce mai intens necesitatea unei cit mai riguroase selecții a cantității de evenimente, fapte și date cronologice pe care trebuie să le cunoască elevii. Această selecție se impune cu atît mai mult cu cît cimpul istoric se lărgește.

Se cere din ce în ce mai insistent ca predarea istoriei să aibă un *caracter pronunțat formativ*, să se dea numai acele evenimente, fapte și date care sînt esențiale și necesare pentru înțelegerea procesului istoric, a evoluției societății umane, care să contribuie la dezvoltarea gîndirii istorice. În această direcție, psiho-pedagogia a adus un sprijin substanțial metodicii predării istoriei, căutînd să descopere și să arate căile prin care elevii ajung mai ușor, mai rapid și mai temeinic la înțelegerea noțiunilor de istorie, a legăturilor ce se pot stabili între acestea, a legilor obiective specifice științelor sociale și, deci, și istoriei.

Se semnalează din ce în ce mai mult, ținîndu-se seama de nivelul diferențiat de dezvoltare al elevilor de diferite vîrste, că actualul sistem de predare concentrică a istoriei (reluarea întregii materii predate la ciclul inferior, în cazul nostru, în școala generală de 10 ani, la liceu), nu mai

¹ Mircea Malița, *Renovarea pedagogiei și a educației în spiritul științei moderne*, în „Revista de pedagogie”, an XX, 1/1971, p. 17—27 și Aron, Petric, El. Ionescu-Miciora, C. Grünberg, E. Florescu, *Conceptul de modernizare a învățămîntului la disciplinele cu caracter umanist*, în „Studii și articole de istorie”, 9/1967, p. 307—322. A se vedea și E. Bichman, L. Georgian, C. Dinu, *Unele aspecte ale modernizării predării istoriei*, în aceeași revistă, pp. 323—340.

este întru totul satisfăcător, că prin această reluare se realizează în condițiile actuale o repetare a ceea ce copiii au învățat odată, adăncirea mergând mai mult pe linia acumulărilor cantitative de noi fapte și date istorice, care se adresează mai mult memoriei și mai puțin gândirii. De aici o discuție aprinsă asupra modului cum trebuie (în cazul menținerii sistemului concentric) să se reia (la ce nivel și sub ce forme) materia deja studiată la ciclul inferior.

Majoritatea studiilor apărute astăzi la noi și în străinătate arată că la liceu predarea istoriei implică o restructurare a materiei deja învățate și care să se facă *pe probleme*, care să aibă un caracter mai mare de generalizare, de sinteze, în care o pondere deosebită trebuie să se dea civilizației și culturii, fără a se exclude factorii de natură politică (dar rămânând numai cei esențiali), fără de care nu se poate înțelege în toată complexitatea sa procesul istoric².

În această privință, semnalăm că în Franța, în clasele terminale ale liceului, s-a introdus, un curs special de civilizație și cultură contemporană³.

Nu mai puțin lipsită de semnificație este și discuția cu caracter intradisciplinar care se poartă în ceea ce privește ponderea care trebuie să se dea fiecărei părți a istoriei universale, toți autorii de lucrări de metodica predării istoriei subliniind necesitatea unei atenții mai mari care trebuie să se acorde istoriei moderne și contemporane⁴, precum și istoriei naționale.

Tot în ceea ce privește procesul de modernizare a conținutului istoriei ca obiect de predare în școală, de mare actualitate este astăzi și discuția ce se poartă în vederea unei cit mai strinse corelări (mergând pînă la fuzionare) a unor discipline cu profil asemănător (pe linia interdisciplinară). În cazul istoriei, această corelație pe linia interdisciplinară se preconizează cu discipline care se ocupă tot cu dezvoltarea societății (economie politică, socialism științific, sociologie, geografie etc.)⁵

Merită să menționăm în această problemă a corelației interdisciplinare experimentul efectuat astăzi în Franța pe linia predării istoriei și geografiei (este ceea ce se numește în mod curent „geistorie”)⁶.

Tot în această direcție a corelării interdisciplinare s-au realizat, în Italia, manualele actuale de istorie universală, în care s-au introdus lecțiile cu teme de educație cetățenească.⁷

Vom ridica, de asemenea, unul din aspectele foarte discutate cu privire la *istoria universală* și, mai precis, problema principiului fundamental care trebuie să stea la baza structurării materiei,

² Roger Cousinet, *L'enseignement de l'histoire et l'éducation nouvelle*, Presses d'Ile de France, 1950 și Rea Silvia Bărbuleanu, Constantin Dinu, Florea Stănculescu, *Structura și conținutul cursului de istorie în liceu*, în „Revista de pedagogie” XVIII, nr. 4/1969, p. 99–104.

³ Marcel Benchetrit, *Le sens et la valeur d'une étude des civilisations*, „Cahiers pédagogiques”, nr. 35, juin 1962; *L'histoire des civilisations en classes terminales*, sous la rédaction de Jean Mannier, Paris, 1969.

⁴ Marcel Reinhard, *L'enseignement de l'histoire et ses problèmes*, II-ém edition revu et corrigée, Paris, 1967, 142 p. D. B. Heather, *The place of contemporary world history in the school curriculum*, Higher Educ. 1968, 16, nr. 4, 10–12.

⁵ I. Donat, *Geografia ca mijloc de cunoaștere în istorie* în „Studii” 6/1967, noiembrie, p. 1145–1161; Emile Planchard: *La recherche en pédagogie*, Editions Nouwelaerts, 1967. A se vedea și Marcel Reinhard, *op. cit.*

⁶ Vezi „Education, 1969, nr. 19, experiment realizat la școala din Enghien. Semnalăm că nu trebuie confundată geistoria, așa cum este concepută în Franța cu geopolitica, curent reacționar, în perioada fascismului.

⁷ G. Spadolini, R. Zampilloni: *I secolo Corso di storia e di educazione civica per la scuola media*, 2, Firenze, 1968; *Clelia Avveduto, Maria Rosa, Borello Aciri, Raffaele Belvederi, L'Avventura Umana*, Corso di storia e di educazione civica per la scuola media, Verona, 1969, Terza edizione, volume 3.

aducându-se serioase critici europocentrismului (Europa în centrul istoriei universale) și etnocentrismului (a prezentării evenimentelor mari din istoria universală, încadrate în istoria națională). Critica ce se aduce europocentrismului se referă, în mod deosebit, la istoria modernă și contemporană, unde unele popoare, care în trecut n-au jucat un rol prea important și, deci, nu apar în cadrul istoriei universale, sau sînt menționate doar în treacăt, dețin astăzi un loc de seamă pe plan internațional (popoarele foste coloniale din Africa, popoarele Americii Latine etc.), fără a fi, însă, prezentate în conținutul actualelor manuale de istorie universală în Europa. Această viziune europocentristă se datorește și faptului că în trecut, istoria nu dispunea de mijloacele de investigație și de documentarea actuală în ceea ce privește aportul acestor popoare, în trecut, la civilizația omenirii⁸.

De asemenea trebuie să amintim că actualele studii de metodică predării istoriei, atît pe plan internațional cît și la noi, dau din ce în ce mai mare importanță rolului pe care trebuie să-l aibă istoria ca obiect de predare în școală în educarea tinerei generații, pentru apărarea și consolidarea păcii în lume, pentru realizarea unei trainice prietenii și colaborări între popoare. Un rol deosebit l-a avut și îl are, în această privință, UNESCO (Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură).

Numeroase congrese și publicații ale acestui for internațional, din care face parte și țara noastră, militează pentru realizarea acestor aspecte ale educației și prin predarea istoriei⁹. În acest for internațional, ca și în forul superior acestuia O.N.U.. România a avut și are un rol preponderent în promovarea unei astfel de educații pe plan mondial.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, arată că: „România va milita întotdeauna neobosit și ferm pentru înlăptuirea idealurilor de pace, progres și colaborare ale umanității, pentru afirmarea și respectarea tuturor principiilor care stau la baza bunei conviețuiri internaționale”¹⁰.

Dacă acestea sînt problemele majore legate de procesul de modernizare a conținutului istoriei ca disciplină școlară, nu de mai mică importanță sînt și cele referitoare la modernizarea metodelor și procedeele de predare. Toate lucrările actuale de metodică predării istoriei sînt axate pe necesitatea folosirii din ce în ce mai intense și chiar a generalizării mijloacelor tehnicii audiovizuale moderne, fără a se exclude mijloacele și metodele tradiționale, ci realizîndu-se o îmbinare armonioasă a acestora.

Lucrările de metodică predării istoriei ridică probleme multilaterale și în privința modificării structurale a lecției, în condițiile generalizării mijloacelor audio-vizuale moderne și a îmbinării lor cu cele tradiționale¹¹. Ideea realizării cabinetelor de istorie în cadrul școlilor, în care munca creatoare a elevilor este bazată în mod deosebit pe activitățile lor independente, cîștigă

⁸ Roger Cousinet, *op. cit.*, p. 160.

⁹ V. Lipatti, *UNESCO și educarea tineretului în spiritul păcii, prieteniei și colaborării internaționale*, „Revista învățămîntului superior”, 7/1964, p. 13—14; J. A. Lauwers, *Les manuels d'histoire et la compréhension internationale*, UNESCO, 1953, 88 p.; R. Béles *Les émissions d'histoire et de géographie peuvent-elles contribuer à la compréhension internationale?* în „L'éducation nationale”, no. 9, 4 VIII. 1965; E. H. Dancé, *Quelques suggestions destinées aux professeurs d'histoire concernant des nouvelles conceptions et de nouvelles méthodes*, în „Revue analytique de l'éducation” vol. XV, nr. 3, 1963 (L'enseignement de l'histoire).

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite*, 19 oct. 1970, Buc. Edit. politică, p. 22.

¹¹ J. A. Poinssac *Apropos des techniques audio-visuelles au service de l'histoire* „Sciences de l'Education”, 1968, no. 3—4, p. 399—407.

din ce în ce mai mult teren¹². Se semnaleză, de asemenea, că generalizarea folosirii mijloacelor tehnice audio-vizuale, îmbinate cu cele tradiționale, va contribui în mod deosebit la realizarea caracterului formativ al predării istoriei, va accentua laturile sale educative, va pune pe elevi în contact mai direct cu trecutul istoric pentru care nu putem realiza o percepere directă.

Problematizarea, învățarea prin descoperire¹³, instruirea programată, cu sau fără mașini de instruire, care se referă atât la modernizarea conținutului cât și a metodelor de predare, se pot realiza în condițiile creării unei alte ambianțe a desfășurării lecțiilor de istorie¹⁴. Viziunea unui nou tip de lecție de istorie sau a unor noi variante în cadrul tipurilor existente cere, așa cum se arată pe bună dreptate în lucrările de metodică actuale, nu numai o serioasă pregătire teoretică, în specialitate, dar și în direcția utilizării mijloacelor tehnice moderne. Se pune, de asemenea, din ce în ce mai mult accentul pe rolul muncii independente a elevilor în cadrul lecțiilor de istorie¹⁵.

Necesitatea stabilirii contactului direct al elevilor cu elementele lumii trecute implică folosirea permanentă în cadrul lecțiilor de istorie a izvoarelor sale nescrise și scrise: urme materiale rezultate din cercetările arheologice, documente istorice scrise, monumente de artă, în care se includ cele de arhitectură, sculptură, pictură etc.

Se subliniază în actualele lucrări de metodică predării istoriei că utilizarea documentelor istorice constituie procedeul metodic fundamental și specific al acestei discipline¹⁶. Se dă astfel mai multă importanță activităților în afara clasei și extrașcolare care pun în contact direct pe elevi cu însuși documentul istoric la care ne referim. Se cere pe această linie o colaborare din ce în ce mai strinsă a profesorilor de istorie cu instituțiile care dețin astfel de documente (biblioteci, arhive, muzee, expoziții etc.). În aceste condiții, cunoașterea istoriei locale de către elevi capătă o semnificație deosebită atât din punct de vedere instructiv cât și educativ¹⁷.

În acest articol ne-am limitat să schițăm numai perspectiva generală, pe plan național și internațional, sperând că profesorii de istorie, cu experiența lor la catedră, vor căuta să găsească soluții proprii, specifice condițiilor actuale ale învățămîntului nostru, aducîndu-și contribuția prin lucrări personale la perfecționarea predării istoriei în patria noastră.

LUCIA GEORGIAN ȘI CONSTANTIN DINU

¹² T. Mucică, *Cabinetul de istorie*. În „Revista de pedagogie”, nr. 4/1969, p. 72—77. N. I. Aparovici, *Utilitatea cabinetelor de istorie în științele sociale*, în „Predarea istoriei în școală” („Prepadovanie istorii v škole”), 3/1969, p. 74 (80); Miklos Selmeczi, *Possibilitățile învățării obiectelor cu ajutorul sistemului cabinetelor pe obiecte în clasele mari ale școlii de cultură generală*, în „Pedagogioi Szemle”, nr. 11, p. 1033—1041.

¹³ Valeriu Bota, *Probleme ale învățării istoriei prin descoperire*, în „Revista de pedagogie” mai 1971, p. 76—81.

¹⁴ V. Bunescu, Gh. Beldescu, El. Ionescu-Miciora, Șt. Popescu, *Instruirea programată și posibilitățile ei de aplicare în școala noastră*, „Revista de pedagogie”, 5/1964, p. 5—21; Floarea Stănculescu, *Investigații privind introducerea instruirii programate în predarea istoriei*, în *Studii de pedagogie cibernetică și instruire programată*, Buc. E.S.D.P., 1968, p. 155—171. A se vedea și articolele lui Werner Folde și A. J. Kuțov cu privire la problematizarea și predarea programată a istoriei în culegere de articole traduse în limba română *Predarea istoriei și geografiei*, Institutul central de perfecționarea personalului didactic, Biblioteca centrală pedagogică, Buc., 1970, vol. I p. 7—24.

¹⁵ Alexandru Fazoli, și Valeriu Bota, *Contribuții la formarea deprinderilor de muncă independentă în lecțiile de istoria patriei* în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Series IV, fascicoul I, 1967, p. 77—99.

¹⁶ R. Lefranc, *Rolul primordial al documentului*, în *Mijloace audio-vizuale în slujba învățămîntului*, Buc. E.S.D.P., 1966, p. 200—204 și F. Deleam, „L'exploitation d'un document historique (Folosirea unui document istoric)”, în „L'Edicateur”, Cannes, 4/1968, p. 27—29, traducere în limba română în *Predarea istoriei și geografiei*, vol. I, Buc., 1970, p. 25—28.

¹⁷ Vezi Marcel Reinhard, *op. cit.* și Roger Cousinet, *op. cit.*; Constantin Dinu, *Numismatica și aportul ei formativ*, în „Revista de pedagogie”, mai 1971, p. 22—88.